

Aiškinamasis raštas

dėl Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo Nr. I-301 1, 2, 5, 7, 9, 11, 13, 18, 20, 23, 25, 27, 29, 30, 31 ir 32 straipsnių pakeitimo, įstatymo papildymo 32¹ straipsniu ir įstatymo priedo pakeitimo įstatymo projekto

1) Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai.

Taikant Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymą (toliau – Įstatymas) paaiškėjo tam tikri šio įstatymo trūkumai ir taikymo sunkumai: įstatyme šiuo metu yra pasenusių, neaktualių reikalavimų, sudarančių kliūtis tinkamai vykdyti saugomų teritorijų apsaugą ir tvarkymą, taip pat kai kuriose situacijose visuomeniniai santykiai, susiję su saugomomis teritorijomis, yra nepakankamai apibrėžti arba reikalavimai veiklai saugomose teritorijose yra nustatomi žemesniame nei įstatymo ar Vyriausybės nutarimo lygmenyje.

Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo Nr. I-301 1, 2, 5, 7, 9, 13, 18, 20, 23, 25, 27, 29, 30, 31 ir 32 straipsnių pakeitimo, įstatymo papildymo 32¹ straipsniu ir įstatymo priedo pakeitimo įstatymo projekto (toliau – Įstatymo projektas) tikslas – tobulinti veiklos saugomose teritorijose reglamentavimą ir jų apsaugos ir tvarkymo valdymą.

Įstatymo projekto uždaviniai – sumažinti veiklą saugomose teritorijose reglamentuojančių dokumentų skaičių, sudaryti teises prielaidas ekosistemų ir natūralių buveinių atkūrimui gamtiniuose rezervatuose, geriau apibrėžti reikalavimus veiklai draustiniuose, valstybiniuose parkuose ir paviršinių vandens telkinių apsaugos zonose, ypač statinių statybą sodybose ir buvusių sodybų vietose, tiksliau apibrėžti Saugomų teritorijų valstybės kadastrę registruojamus objektus, patikslinti saugomų teritorijų apsaugą ir tvarkymą organizuojančių institucijų funkcijas, įtraukti vietos bendruomenes ir kitus asmenis, turinčius interesų saugomoje teritorijoje, į jos valdymą, patikslinti saugomų teritorijų kontrolės turinį, sukonkretinti žemės savininkų informavimo apie steigiamas saugomas teritorijas, keičiamas jų ribas ar apribojimus tvarką, tiksliau apibrėžti asmenų, kuriems turi būti išmokamos kompensacijos už saugomose teritorijose nustatytus veiklos apribojimus, ratą, atvejus, periodiškumą ir lėšų šaltinius, pašalinti direktyvos 2004/35/EB dėl atsakomybės už aplinkos apsaugą siekiant išvengti žalos aplinkai ir ją ištaisyti (atlyginti) perkėlimo į Lietuvos Respublikos nacionalinę teisę trūkumus.

2) Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai.

Įstatymo projektą parengė Aplinkos ministerija (tiesioginis rengėjas – Aplinkos ministerijos Saugomų teritorijų ir kraštovaizdžio departamento (direktorius – Vidmantas Bezaras, tel. 8 706 63624, el. p. v.bezaras@am.lt) Saugomų teritorijų strategijos skyriaus vedėjas Algirdas Klimavičius, tel. 8 706 63565, el. p. a.klimavicius@am.lt). Projektą rengiant dalyvavo Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos.

3) Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai.

Šiuo metu Įstatymo 5 straipsnis numato, kad veiklą saugomose teritorijose reglamentuoja ne tik šis ir kiti įstatymai, saugomų teritorijų nuostatai, saugomų teritorijų planavimo dokumentai, bet ir saugomų teritorijų individualūs apsaugos reglamentai, regioniniai architektūriniai reglamentai, įskaitant laikinus reglamentus. Poįstatyminių teisės aktų grupėje (5 straipsnio 1 dalies 2, 4 punktai) yra paminėtos penkios rūšys poįstatyminių teisės aktų, kuriais gali būti reglamentuojama veikla toje pačioje saugomoje teritorijoje. Tokia dokumentų gausa sukuria teisinio reguliavimo kokybės problemų dėl galimo nuostatų neatitikimo, veiklą vykdančioms asmenims sunku išanalizuoti visus reikalavimus, jų taikymas sudėtingas.

Šiuo metu Įstatymo 7 straipsnio 1 dalis nepakankamai aiškiai apibrėžia, ar rezervatuose gali būti įgyvendinami natūralių buveinių atkūrimo darbai, jeigu jos nyksta ne dėl žmogaus veiklos sukkelto pažeidimo, bet dėl natūralių procesų (pvz., smėlio išpustymo, natūralių gaisrų ir pan.) sustabdymo ekosistemose.

Šiuo metu Įstatymas reikalavimus veiklai draustiniuose, valstybiniuose parkuose ir paviršinių vandens telkinių apsaugos zonose (9, 13 ir 20 straipsniai) apibrėžia nepakankamai aiškiai, ypač statinių statybą sodybose ir buvusiose sodybose, trūksta sodybos ir buvusios sodybos sąvokų

apibrėžimų. Draustiniuose ir valstybiniuose parkuose draudžiama statyti su draustinio ar valstybinio parko steigimo tikslais nesusijusius statinius, išskyrus pastatus esamose ar buvusiose sodybose, taip pat vietas, nustatytas saugomos teritorijos planavimo schemose (ar tvarkymo planuose) ir bendruosiuose planuose. Statinių, kurie nėra pastatai, statybos leistinumas sodybose teisiškai neapibrėžtas, todėl gali būti suprantamas, kaip uždraustas. Už sodybų ribų statomų statinių atveju Įstatymas reikalauja visus tokius statinius pažymėti teritorijų planavimo dokumentuose. Atsižvelgiant į didelę statinių (ypač nesudėtingų) įvairovę ir aplinkybę, kad draustiniuose ir valstybiniuose parkuose ūkinė veikla nenutraukiama, toks Įstatymo reikalavimas yra per griežtas, nes sudaro išsaugojimo tikslams neproporcingai dideles kliūtis ūkinei veiklai ir nesiderina su kokybiško teisinio reguliavimo principais.

Žemės įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 10 punkte įtvirtinta nuostata, kad žemės savininkai ir kiti naudotojai privalo leisti kitiems asmenims prieiti prie paviršinio vandens telkinių nustatytomis pakrantės apsaugos juostomis, lankyti bendro naudojimo rekreacines teritorijas, todėl vandens telkinių pakrantės turi būti laisvai prieinamos visuomenei. Deja, šiandien daugelyje vietų vandens telkinių pakrantės yra privatizuotos iki pat vandens linijos. Saugomų teritorijų įstatymas nustato reikalavimus veiklai vandens telkinių pakrantėse (20 straipsnis), tačiau kai kurie žemės savininkai nesilaiko įstatymo numatyto reikalavimo neužtvirti pakrančių: jeigu ne tvoromis, tai tankiais ar dygliuotais želdiniais ar medžių kirtimo atliekomis, trukdoma lankytojams laisvai praeiti pakrantėmis. Kita vertus, Įstatymas nenumato būtinų išimčių, kada pakrantes galima būtų užtvirti (pvz., botanikos sodai, zoologijos sodai, dendrologinės kolekcijos, ganyklos ir pan.). Įstatymas taip pat nenumato pakrantėse besilankančių asmenų pareigų, kurios užtikrintų, kad pakrantės nebūtų teršiamos, nebūtų niokojama privačių žemės sklypų aplinka, būtų paisoma žemės savininkų interesų. Dėl tokio neišsamaus reguliavimo kyla konfliktinės situacijos tarp žemės savininkų ir pakrančių lankytojų.

Žemės sklypų padalijimas valstybiniuose draustiniuose ir valstybiniuose parkuose yra apribotas (31 straipsnio 9, 10 ir 11 dalys), taip pat apribotas konservacinės ir miškų ūkio paskirties žemės sklypų paskirties keitimas (31 straipsnio 8 dalis). Kadangi pagrindinė žemės paskirtis nustatoma visam sklypui, o sklypų padalijimas apribotas, todėl saugomų teritorijų planavimo dokumentų sprendiniai dėl naujų sodybų statybos negali būti praktiškai įgyvendinami, jeigu esama pagrindinė žemės naudojimo paskirtis neleidžia joje statyti naujų sodybų (išskyrus ūkininko ūkio sodybos statybą pagal Ūkininko ūkio įstatymą). Įstatymo 31 straipsnio 9 ir 10 dalyse numatyti ne visi būtini atvejai, kada leidžiama padalinti sklypus dalimis. Dėl tokios situacijos didelė dalis saugomų teritorijų planavimo schemų ar tvarkymo planų sprendinių negali būti praktiškai įgyvendinama, ir tai pagrįstai kelia žemės savininkų nepasitenkinimą.

Nors valstybinių parkų teritorijos yra suskirstytos į funkcines zonas, tačiau Įstatymo 13 straipsnyje numatyti draudimai ir apribojimai taikomi visai valstybinio parko teritorijai, neatsižvelgiant į išskirtų funkcinio prioriteto zonų gamtosauginę svarbą, t.y. Įstatymo reikalavimai veiklai nediferencijuoti pagal funkcinio prioriteto zonas. Be to, nenumatyta atvejų ar tvarkos, kaip galėtų būti priimamas sprendimas dėl veiklos, kurios neigiamo poveikio tam tikromis aplinkybėmis (vietos, laiko, technologijų pasirinkimu) galima būtų išvengti, leistinumo. Atsargumo principas taikomas per griežtai – visos pavojų potencialiai galinčios sukelti veiklos uždraudžiamos.

Šiuo metu kai kuriais atvejais (pvz., patvirtinant gamtinių ir kompleksinių draustinių nuostatus, individualius apsaugos reglamentus) poįstatyminiais teisės aktais reguliuojama veikla, apie kurios reguliavimo būtinybę nenurodoma įstatyme, t. y. nesilaikoma principo, kad ypač vertingų vietovių apsaugos priemonės, įskaitant visus nuosavybės teisės bei ūkinės veiklos laisvės ribojimus, draudimus, turi būti nustatytos įstatymu (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. nutarimas). Nors poįstatyminiuose teisės aktuose nustatytas ūkinės veiklos reguliavimas ir yra būtinas, tačiau tokiame reguliavime pirmiausiai turi būti sudarytas reikiamas įstatyminis pagrindas.

Įstatymo 18 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad saugomomis teritorijomis (ekologinėmis apsaugos zonomis) laikomos ir fizinės apsaugos zonos ar sanitarinės apsaugos zonos (toliau - SAZ), kurios nustatomos apie inžinerinės komunikacijos, gamybinius ir komunalinius objektus, žemės ūkio įmones bei kitus ūkio ir infrastruktūros objektus, taip pat rezervuojančios apsaugos zonos,

kurios nustatomos perspektyvių naudingųjų iškasenų plotuose. Įstatymas nenurodo, kaip fizinės apsaugos zonos prie inžinerinės komunikacijos objektų, SAZ ar rezervuojančios apsaugos zonos ir kokiais dokumentais turėtų būti nustatomos, ir tai sukelia teisės taikymo problemų, ypač dėl to, kad SAZ nustatymą taip pat reglamentuoja Visuomenės sveikatos priežiūros įstatymas. Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministras yra patvirtinęs SAZ ribų nustatymo ir režimo taisyklės (Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas 2004 m. rugpjūčio 19 d. Nr. V-586 „Dėl Sanitarinės apsaugos zonų ribų nustatymo ir režimo taisyklių patvirtinimo“). Fizinės apsaugos zonos prie inžinerinės komunikacijos objektų ir SAZ savo esme neatitinka Saugomų teritorijų įstatymo 2 straipsnyje pateikto saugomų teritorijų sąvokos apibrėžimo ir 3 straipsnyje nurodytų saugomų teritorijų steigimo tikslų, todėl šių zonų reglamentavimo Įstatyme vertėtų atsisakyti.

Įstatymo 23 straipsnis nenustato atvejų, kada savivaldybės sprendimas dėl savivaldybės draustinio įsteigimo arba gamtos paveldo objekto paskelbimo savivaldybės saugomu gali būti panaikintas, todėl šiuo požiūriu yra nesuderintas su Vietos savivaldos įstatymo 18 straipsnio 1 dalimi, numatančiu, kad savivaldybės taryba gali sustabdyti, pakeisti ar panaikinti jos pačios ar pagal kompetencijų kitų savivaldybės viešojo administravimo subjektų priimtus teisės aktus.

Įstatymo 25 straipsnis nepakankamai tiksliai apibrėžia saugomas teritorijas, kurios yra registruojamos Saugomų teritorijų valstybės kadastrė, dėl to kyla saugomų teritorijų statistikos tvarkymo problemų, Saugomų teritorijų valstybės kadastro tvarkytojui keliami pasaulinės praktikos neatitinkantys reikalavimai apskaityti ir suregistruoti visas ekologinės apsaugos zonas.

Įstatymo 27 straipsnio 9 dalyje numatyta, kad į valstybinių parkų tarybas, kurios gali būti sudaromos veiklos valstybiniame parke organizavimui ir koordinavimui, įtraukiami tik saugomos teritorijos direkcijos ir savivaldybės atstovai, t. y. nenumatyta, kad gali būti įtraukiami kitų suinteresuotų organizacijų, pvz., vietos bendruomenių, atstovai, todėl tokios organizacijos pagrįstai reiškia nepasitenkinimą dėl nepakankamo bendradarbiavimo, ir tai kenkia saugomų teritorijų tvarkymo efektyvumui.

Įstatymo 29 straipsnio 4 dalyje pateikiama tik bendra nuostata apie tai, kad už valstybinių parkų lankymą įstatymų nustatyta tvarka surinktos lėšos naudojamos šioms teritorijoms tvarkyti, t. y. nenurodyta, už kokias paslaugas, koku būdu yra renkamas mokestis, kur kaupiamos ir kaip naudojamos lėšos, nesuteikti šių nuostatų įgyvendinimui būtini įgaliojimai.

Įstatymo 30 straipsnis numato, kad saugomose teritorijose kontroliuojama tik žemės naudojimas ir žemės savininkų, valdytojų ir naudotojų veikla, t. y. nenumatyta kontrolė veiklos, kurią vykdo tokia svarbi grupė asmenų, kaip gamtos išteklių naudotojai arba saugomų teritorijų lankytojai, todėl kyla abejonė, ar šių asmenų vykdomos veiklos kontrolė gali remtis Saugomų teritorijų įstatymo nuostatomis.

Įstatymo 32 straipsnio 2 dalyje yra tik bendra nuostata, kad žemės savininkai, valdytojai ir naudotojai turi teisę Teritorijų planavimo įstatymo nustatyta tvarka gauti informaciją apie steigimą saugomą teritoriją arba keičiamą jos statusą, todėl yra sudėtinga tiksliai nustatyti, kokia tvarka jie turėtų būti informuojami, nes Teritorijų planavimo įstatymo nauja redakcija, įsigaliojusi nuo 2014-01-01, nenumato konkrečių informacijos pateikimo žemės savininkams, valdytojams ir naudotojams reikalavimų, kai rengiami specialiojo teritorijų planavimo dokumentai (saugomų teritorijų ribų planai ir planavimo schemas priskiriami šiai teritorijų planavimo dokumentų rūšiai).

Įstatymo 32 straipsnio 4 dalyje pateikiama tik bendra nuostata, kad žemės savininkams bei valdytojams, kurių žemės valdose steigiama nauja saugoma teritorija, keičiamas esamos saugomos teritorijos statusas arba nustatyti veiklos apribojimai realiai sumažina gaunamą naudą arba uždraudžia anksčiau vykdytą veiklą, išmokamos kompensacijos. Tokia nuostata neleidžia tiksliau nustatyti, o poįstatyminiais aktais negalima tiksliau apibrėžti asmenų, kuriems tokios kompensacijos priklauso, ypač atsižvelgiant į nuosavybės teisių į žemę įgijimo ir apribojimų nustatymo laiką. Įstatymas taip pat numato, kad kompensacijos gali būti mokamos tik iš valstybės ar savivaldybių biudžeto lėšų, t. y. nenumato atvejų, kad kompensacijos galėtų būti išmokėtos iš kitų šaltinių, pvz., tarptautinių fondų ir programų lėšų. Pažymėtina, kad neretais atvejais saugomos teritorijos įsteigimas, jos ribų ar veiklos reglamentavimo joje pakeitimas yra įgyvendintų projektų,

finansuojamų iš tarptautinių fondų ir programų, rezultatas, todėl svarbu, kad įstatymas sudarytų sąlygas ir kompensacijų išmokėjimui iš tarptautinių fondų ir programų lėšų.

Įstatymo 2 straipsnio 6 dalyje pateiktas „natūralios buveinės apsaugos būklės“ sąvokos apibrėžimas yra netikslus ES teisės perkėlimo požiūriu dėl to, kad apibrėžime daroma nuoroda tik į „europinę teritoriją valstybių narių, kurioms taikoma Europos bendrijos steigimo sutartis“ ir neįtrauktos nuorodos į Lietuvos Respublikos teritoriją ir buveinės natūralų arealą, kas yra svarbu tinkamai įgyvendinti direktyvą 2004/35/EB dėl atsakomybės už aplinkos apsaugą siekiant išvengti žalos aplinkai ir ją ištaisyti (atlyginti). Dėl šio neatitikimo Europos Komisijos Aplinkos generalinis direktoratas per EU Pilot informacinę sistemą pateikė prašymą pateikti informaciją ir imtis priemonių padaryti reikiamą pakeitimą nacionaliniuose teisės aktuose.

4) Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama.

Įstatymo projektu siūloma atsisakyti saugomų teritorijų individualių apsaugos reglamentų, regioninių architektūrinių reglamentų, laikinų apsaugos reglamentų, kurių nuostatos, jeigu jos aktualios, turi būti perkeltamos į saugomų teritorijų nuostatus ir/arba saugomų teritorijų specialiojo teritorijų planavimo dokumentus (5 straipsnio pakeitimas ir 2 straipsnyje dėstomų sąvokų pakeitimas). Tokiu reguliavimu bus sumažinta dokumentų, reglamentuojančių veiklą saugomose teritorijose, todėl bus aiškesnis jų taikymas, veiklą vykdančias asmenys rečiau nusižengs, pažeisdami teisės aktų reikalavimus, pagerės jų požiūris į pastangas apsaugoti gamtą.

Įstatymo projektu siūloma patikslinti, kad gamtiniuose rezervatuose gali būti įgyvendinami natūralių buveinių atkūrimo darbai ir invazinių rūšių naikinimas, taip pašalinant teisinį neapibrėžtumą šioje srityje (7 straipsnio pakeitimas) ir sudarant galimybę efektyviau saugoti ir tvarkyti gamtinius rezervatus.

Įstatymo projektu patikslinami reikalavimai veiklai draustiniuose, valstybiniuose parkuose ir paviršinių vandens telkinių apsaugos zonose (9, 13 ir 20 straipsnių pakeitimas). Konkrečiau apibrėžiamos statinių statybos sąlygos, skiriant ypatingą dėmesį statybos sodybose ir buvusių sodybų atkūrimo sąlygoms, taip pat pateikiami sodybos ir buvusios sodybos sąvokų apibrėžimai. Nustatant sodybos pastatų ir jos inžinerinių statinių statybos tvarką, siūloma nustatyti, kad sodybos statiniai turi būti išdėstomi ne didesniame kaip 2 ha plote, siekiant išvengti galimo piktnaudžiavimo, kai remiantis įstatyme numatoma teise laisvai statyti sodyboje jos pastatus ir inžinerinius statinius, šie statiniai būtų išdėstomi labai didelėse teritorijose. Išimtis siūloma taikyti tik atkuriamų istorinių dvarų atveju, jeigu jų statiniai buvo išsidėstę didesniame nei 2 ha plote. Siūlymas apriboti plotą iki 2 ha paremtas įstatymo analogija – Žemės reformos įstatyme Nr. I-1607 numatyta, kad sodybos (namų valdos) sklypai formuojami iki 2 ha dydžio. Taip pat 31 straipsnyje papildomi išimtiniai atvejai, kada valstybiniuose draustiniuose ir valstybiniuose parkuose gali būti keičiama pagrindinė miškų ūkio žemės naudojimo paskirtis (8 dalies papildymas 5 punktu) ir kada čia esančius sklypus galima padalinti dalimis, (9 dalies papildymas 4 ir 5 punktais ir 10 dalies 3 punkto pakeitimas ir papildymas 6 punktu). Tai leis įgyvendinti saugomų teritorijų specialiojo teritorijų planavimo dokumentų sprendinius tais atvejais, kai jų įgyvendinimui reikia padalinti sklypą dalimis ir vienoje iš jų pakeisti žemės paskirtį.

Įstatymo projektu siūloma nustatyti diferencijuotą veiklos reglamentavimą, atsižvelgiant į valstybinių parkų funkcinį zonavimą: atskirai išdėstyti reikalavimus veiklai ekologinės apsaugos, ekosistemų atkūrimo, rekreacinio, gyvenamojo, ūkinio (žemės, miškų ar vandens ūkio) ir kito funkcinio prioriteto zonose, kurie turi skirtis nuo valstybinių parkų konservacinio funkcinio prioriteto (rezervatų, draustinių ir paveldo objektų teritorijos) zonose taikomų reikalavimų (13 straipsnio 2 dalies pakeitimas). Tokiu reglamentavimu bus atsižvelgta į faktinę situaciją, kad valstybinio parko funkcinio prioriteto zonos yra skirtingos gamtosauginės svarbos, ir bus išvengta perteklinių veiklos apribojimų.

Įstatymo projektu siūloma numatyti atvejus, kada sprendimas dėl veiklos draustinyje ar valstybiniame parke leistinumo būtų priimamas atlikus veiklos galimo poveikio kraštovaizdžiui, gamtos ir nekilnojamosioms kultūros vertybėms vertinimą. Tokiu reglamentavimu būtų išvengiama išankstinio uždraudimo veiklos, kurios realus neigiamas poveikis priklauso nuo konkrečių

aplinkybių (vietos, laiko, technologijų pasirinkimo), kurių neįmanoma iš anksto numatyti ir aprašyti įstatyme (9 straipsnio 5 dalies ir 13 straipsnio 5 dalies nuostatos).

Įstatymo projektu siūloma papildyti 9, 13 ir 20 straipsnius nuostatomis apie tam tikrų veiklos rūšių reglamentavimą draustiniuose, valstybiniuose parkuose ir paviršinių vandens telkinių apsaugos zonose, kurių reguliavimas yra būtinas šias teritorijas apsaugoti, tačiau šiuo metu apie jų reguliavimo būtinybę nenurodoma įstatyme, t. y. nesilaikoma principo, kad nuosavybės teisės bei ūkinės veiklos laisvės ribojimai, draudimai, turi būti numatyti įstatymu (pvz., draudimai keisti upių ir ežerų krantus, suarti, persėti, kalkinti, apsodinti mišku natūralias pievas, įrengti saulės šviesos energijos elektrines, saulės šilumos energijos kolektorius, važiuoti ne keliais savaeigėmis motorinėmis transporto priemonėmis, statyti ir naudoti vagonėlius ir pan.). Siūlomais pakeitimais bus atsižvelgta į Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. nutarimo nuostatą, kad ypač vertingų vietovių apsaugos priemonės, įskaitant visus nuosavybės teisės bei ūkinės veiklos laisvės ribojimus, draudimus, turi būti nustatytos įstatymu.

Įstatymo projektu siūloma iš 18 straipsnio 2 dalies išbraukti 5 ir 6 punktus: iš ekologinės apsaugos zonų sąrašo išbraukti fizinės apsaugos zonas, kurios nustatomos prie inžinerinės komunikacijos objektų, SAZ, kurios nustatomos prie taršių gamybinių ir komunalinių objektų ir kuriuose veikla reglamentuojama Visuomenės sveikatos priežiūros įstatymo pagrindu, ir rezervuojančios apsaugos zonas, kurios praktikoje iš viso nėra taikomos. Tokiu pakeitimu bus užtikrinta, kad pagal Įstatymą steigiamos (nustatomos) teritorijos geriau atitinka Įstatymo 2 straipsnio pateiktą saugomos teritorijos sąvokos apibrėžimą, t.y. kad saugomomis teritorijomis skelbiamos teritorijos, turinčios pripažintą mokslinę, ekologinę, kultūrinę ir kitokią vertę.

Įstatymo projektu siūloma 20 straipsnyje konkrečiau apibrėžti reikalavimus veiklai paviršinio vandens telkinio apsaugos zonoje ir pakrantės apsaugos juostoje ir atsisakyti pasenusių, neaktualių reikalavimų: atsisakyti pasenusio ir nepalankaus vandens telkinių ekosistemoms draudimo ganyti gyvulius vandens telkinių pakrantėse; patikslinti teritorijas, kuriose dėl potvynio grėsmės draudžiama statyti pastatus ir pavesti Vyriausybei tvirtinant Specialiąsias žemės ir miško naudojimo sąlygas nustatyti apribojimus, kokie kiti vandens telkinio užteršimo grėsmę keliantys statiniai ir įrenginiai negali būti statomi ar įrengiami prie vandens; patikslinti vagonėlių ir kitų apgyvendinimui naudojamų kilnojamųjų objektų, kuriuos draudžiama laikyti prie vandens telkinių, požymius, taip pat nustatyti išimtis, kada leidžiama tokius objektus prie vandens telkinių laikyti; sugriežtinti draudimą užtvėrti pakrantes, tačiau konkrečiai apibrėžti ir išimtis, kada pakrantės užtvėrimas būtų leidžiamas; nustatyti bendrą draudimą pakrantės apsaugos juostoje naudoti chemines priemones, įgaliojant Vyriausybę nustatyti išimtis iš šio draudimo; patikslinti pakrantės apsaugos juostoje leidžiamų statyti statinių sąrašą; patikslinti draudimą ir taikomas išimtis važiuoti motorinėmis transporto priemonėmis ir jas statyti prie vandens telkinių kranto; nustatyti asmenų, apsistojančių vandens telkinio pakrantėse, pareigą informuoti privačios žemės savininką apie apsistojimą ir gauti jo sutikimą, taip pat užtikrinti švarą apsistojimo vietoje. Šiais pasiūlymais stiprinama visuomenei svarbių vietovių – vandens telkinių pakrančių – apsauga, užtikrinama, kad vandens telkinių pakrantės nebūtų teršiamos, o pažeidėjai negalėtų išvengti atsakomybės, teikdami, kad atliekas pakrantėje paliko kiti asmenys (nereikia įrodinėti atliekų išmetimo veiksmo). Siūlomomis Įstatymo projekto nuostatomis taip pat atsižvelgiama į pagrįstus žemės savininkų interesus, kurie gali nepageidauti ir turėtų turėti teisę neleisti ilgesniam laikui apsistoti kitiems asmenims privačios nuosavybės teise valdomoje žemėje vandens telkinio pakrantėje (20 straipsnio 9, 10 ir 11 dalys).

Įstatymo projektu siūloma 23 straipsnio 5 dalį papildyti nuostatomis ir nurodyti konkrečius atvejus, kada savivaldybės taryba sprendimą dėl savivaldybės draustinio įsteigimo arba sprendimą dėl gamtos paveldo objekto paskelbimo savivaldybės saugomu gali panaikinti, taip suteikiant teisiniui reguliavimui aiškumo.

Įstatymo projektu siūloma 25 straipsnyje konkrečiai nurodyti, kokių rūšių saugomos teritorijos yra registruojamos Saugomų teritorijų valstybės kadastre. Pagal Vyriausybės patvirtintus Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų valstybės kadastro nuostatus šiame kadastre registruojami valstybiniai rezervatai ir rezervatinės apyrbės, valstybiniai ir savivaldybių draustiniai, gamtos paveldo objektai, valstybiniai parkai, biosferos monitoringo (stebėsenos) teritorijos, atkuriamieji ir genetiniai sklypai, Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijos, o iš ekologinės apsaugos

zonų grupės – tik valstybinių rezervatų, valstybinių draustinių, gamtos paveldo objektų, valstybinių parkų, biosferos rezervatų buferinės apsaugos zonos. Kitos ekologinės apsaugos zonos (įvairių ūkio objektų, vandenviečių, geodezinio pagrindo punktų, elektros linijų, dujotiekių, ryšių linijų, kelių apsaugos zonos ir pan., paviršinių vandens telkinių apsaugos zonos), kurios dažniausiai nustatomos ne pagal teritorijų planavimo dokumentus, o pagal specialias jų nustatymo taisykles, ir priklausomai nuo objekte vykdomos veiklos gali dažnai keistis, Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų valstybės kadastre neregistruojamos. Tokia registruojamų objektų aprėptis atitinka pasaulinę saugomų teritorijų statistikos tvarkymo praktiką ir šiam kadastrui keliamus uždavinius. Siūlomu įstatymo pakeitimu bus išvengta neatitikimų tarp Įstatymo ir Vyriausybės patvirtintų Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų valstybės kadastro nuostatų, visuomenei skelbiama aktuali saugomų teritorijų ploto statistika.

Įstatymo projektu siūloma patikslinti 27 straipsnį ir jame atnaujinti dėstomas valstybės ir savivaldybių institucijų funkcijas, susijusias su saugomų teritorijų apsaugos ir tvarkymo organizavimu. Be to, šio straipsnio 9 dalyje siūloma numatyti, kad į valstybinių parkų tarybas, kurios gali būti sudaromos veiklos valstybiniame parke organizavimui, įtraukiami ne tik saugomos teritorijos direkcijos ir savivaldybės atstovai, bet įtraukiami ir kitų regione veikiančių suinteresuotų organizacijų (pvz., vietos bendruomenių, miškų urėdijų, kultūros paveldo apsaugos institucijų ir pan.) atstovai. Šiuo papildymu bus užtikrinamas vietos bendruomenių ir kitų valstybinio parko teritorijoje veikiančių įstaigų ir organizacijų aktyvesnis dalyvavimas sprendžiant valstybinio parko apsaugos ir tvarkymo klausimus, pagerės bendradarbiavimas, bus užtikrinama efektyvesnis saugomų teritorijų tvarkymas.

Įstatymo 29 straipsnio 4 dalį siūloma papildyti konkrečiomis nuostatomis, kad iš saugomų teritorijų lankytojų renkamas mokestis platinant saugomų teritorijų lankytojo bilietus, taip pat kur šios lėšos kaupiamos ir kam turi būti panaudojamos. Tai leistų surinkti papildomų lėšų saugomose teritorijose sukurtos rekreacinės infrastruktūros priežiūrai ir būsimiems remontams, ir papildomos lėšų būtų gaunamos ne iš visų mokesčių mokėtojų, bet tik iš tų asmenų, kurie realiai pasinaudoja saugomoje teritorijoje įrengta rekreacine infrastruktūra.

Įstatymo projektu tikslinamas 30 straipsnis numatant, kad saugomose teritorijose kontroliuojamas ne tik žemės naudojimas ir žemės savininkų, valdytojų ir naudotojų veikla, bet ir gamtos išteklių naudotojų arba saugomų teritorijų lankytojų veikla, ar ji neprieštarauja teisės aktų reikalavimams. Tokiu būdu sudaromos reikiamas įstatyminis pagrindas kontroliuoti saugomų teritorijų lankytojus, kurie nepriskiriami žemės savininkų, valdytojų ir naudotojų kategorijai.

Įstatymo projektu 32 straipsnio 2 dalis papildoma konkrečia nuostata, kaip žemės savininkai, valdytojai ir naudotojai informuojami apie steigiamą saugomą teritoriją arba keičiamą jos statusą, kai rengiami saugomų teritorijų specialiojo teritorijų planavimo dokumentai: nurodyti asmenys informuojami raštu jų deklaruotos gyvenamosios vietos ar buveinės adresu, nurodant galimybes susipažinti su rengiamais dokumentais. Jeigu tokie asmenys nėra deklaravę gyvenamosios vietos Lietuvos Respublikoje, jie informuojami per savivaldybės interneto tinklalapį. Tokiu būdu bus užtikrintas geresnis žemės savininkų, valdytojų ir naudotojų informavimas apie vykdomą teritorijų planavimą.

Įstatymo projektu Įstatymas papildomas 32¹ straipsniu, kuriame tiksliau apibrėžiamas asmenų, turinčių teisę gauti kompensaciją už saugomose teritorijose nustatytus veiklos apribojimus, ratas, atsižvelgiant į nuosavybės teisių į žemę įgijimo ir apribojimų nustatymo laiką, taip pat į tai, ar realiai susidaro nuostoliai. Įstatymu siūloma numatyti, kad kompensacijos gali būti išmokamos ne tik iš valstybės ar savivaldybių biudžeto lėšų, bet ir iš tarptautinių fondų ir programų lėšų. Tai leistų numatyti kompensacijų išmokėjimą iš tarptautinių fondų ir programų lėšų, kai saugoma teritorija įsteigiama, jos ribos ar apsaugos režimas pakeičiamas įgyvendinant tarptautinių fondų ir programų lėšomis remiamus saugomų teritorijų projektus.

5) Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta.

Parengta prioritetinės teisėkūros iniciatyvos numatomo teisinio reguliavimo poveikio pažyma. Dėl siūlomo teisinio reguliavimo tikimasi teigiamo poveikio.

6) Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai.

Priimtas įstatymas įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7) Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

Įstatymo įgyvendinimas verslo sąlygoms ir jo plėtrai turės teigiamos įtakos, nes suteikia daugiau teisinio aiškumo, veiklos reguliavimas bus lankstesnis.

8) Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios.

Priėmus įstatymą reikės parengti naujus, pakeisti esamus ar pripažinti netekusiais galios šiuos teisės aktus:

a) Aplinkos ministerija – pripažinti netekusiais galios valstybinių parkų apsaugos reglamentus, kurių aktualias nuostatas priklausomai nuo jų turinio reikia perkelti į valstybinių parkų planavimo schemas arba į Vyriausybės tvirtinamus valstybinių parkų nuostatus (tik po atitinkamų reikalavimų integravimo į planavimo schemas ir nuostatus);

b) Vyriausybė – papildyti Gamtinių ir kompleksinių draustinių nuostatus išimtimis ir veiklos apribojimais, kurias nustatyti pavedama Vyriausybei;

c) Vyriausybė – pakeisti ir papildyti Specialiųjų žemės ir miško naudojimo sąlygų XXIX skyrių „Paviršinio vandens telkinių apsaugos zonos ir pakrantės apsaugos juostos“;

d) Vyriausybė – pakeisti tvarkos aprašus, reglamentuojančius kompensacijų už saugomose teritorijose nustatytus veiklos apribojimus apskaičiavimą ir išmokėjimą;

e) Vyriausybės įgaliota institucija – parengti ir patvirtinti draustinyje ar valstybiniame parke numatomos vykdyti veiklos poveikio kraštovaizdžiui, gamtos ir kultūros vertybėms tyrimo, vertinimo ir sprendimo dėl veiklos leistinumo draustinyje ar valstybiniame parke priėmimo tvarkos aprašą;

f) Vyriausybės įgaliota institucija – nustatyti ir patvirtinti vidutinės ir didesnės už vidutinę potvynių rizikos (1 procento ir didesnės užliejimo tikimybės) teritorijas;

g) Vyriausybės įgaliota institucija – parengti ir patvirtinti Paviršinių vandens telkinių tvarkymo reikalavimus, kuriais būtų apibrėžti leidžiami nedidelio masto pakrančių pritaikymo poilsio tikslams darbai (pvz., žemės paviršiaus, reljefo, kranto linijos keitimas);

h) Aplinkos ministerija – pripažinti netekusiu galios Valstybinių parkų direktorių ir jų pavaduotojų skyrimo jungtinių tarybų nariais tvarkos aprašą;

i) Vyriausybės įgaliota institucija – parengti ir patvirtinti Jungtinės tarybos sudarymo ir veiklos aprašą;

j) Aplinkos ministerija – pakeisti statybos techniniame reglamente STR 1.01.09:2003 „Statinių klasifikavimas pagal jų naudojimo paskirtį“ pateiktą apibrėžimą „sodyba“.

Kadangi Įstatymo projektu patikslinama Europos Sąjungos direktyvos 2004/35/EB dėl atsakomybės už aplinkos apsaugą siekiant išvengti žalos aplinkai ir ją ištaisyti (atlyginti) 2 straipsnio 4 dalyje pateiktų sąvokų perkėlimui į nacionalinę teisę svarbi „natūralios buveinės apsaugos būklės“ sąvoka, kartu su Įstatymo projektu turi būti svarstomas ir lydintysis įstatymo projektas – Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių įstatymo Nr. VIII-499 2 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas, kuriuo siūloma koreguoti kitos sąvokos „rūšies apsaugos būklė“ apibrėžimą pagal minėtos direktyvos nuostatas.

9) Ar Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka;

Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų. Naujai siūlomos Įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai yra įvertinti Valstybinės lietuvių kalbos komisijos Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka (terminai aprobuoti).

10) Ar Įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus.

Įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas. Įstatymo projektu patikslinama Europos Sąjungos direktyvos 2004/35/EB dėl atsakomybės už aplinkos apsaugą siekiant išvengti žalos aplinkai ir ją ištaisyti (atlyginti) perkėlimui svarbi sąvoka. Dėl šios priežasties kartu su Įstatymo projektu teikiamas lydintysis įstatymo projektas – Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių įstatymo Nr. VIII-499 2 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas.

11) Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti.

Įstatymui įgyvendinti reikalingų įgyvendinamųjų teisės aktų sąrašas pateiktas šio aiškinamojo rašto 8 punkte. Juos priimti turi Vyriausybė ir jos įgaliotos institucijos iki Įstatymo įsigaliojimo (dėl šios priežasties siūloma Įstatymo įsigaliojimą atidėti).

12) Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais).

Papildomų lėšų iš valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų Įstatymui įgyvendinti nereikės.

Dėl Įstatymo priėmimo valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų sutaupymo nenumatoma.

13) Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados.

Įstatymo projektas parengtas bendradarbiaujant su Valstybine saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos. Kitų specialistų vertinimų išvadų negauta.

14) Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis.

„Saugoma teritorija“, „apsauga“, „gamtos apsauga“, „gamtos vertybės“, „kultūros vertybės“, „biologinė įvairovė“, „kraštovaizdis“.

15) Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai.

Nėra

Aplinkos ministro
Linas Janaitis

2014 12 05

my kalbėti vedė
4/10
2014-12-04